

[4.]

Sp 4.

A BUDAPESTI KIR. M. TUD. EGYETEM

ÚJ KÖNYVTÁR-PALOTÁJÁNAK

1876. évi március 26-án

A TÖRVÉNYHOZÁS MINDKÉT HÁZA, A M. KIR. KORMÁNY TAGJAI, ÉS
SZÁMOS MÁS VENDÉGEK JELENLÉTÉBEN TÖRTÉNT

BEMUTATÁSA

DR. THAN KÁROLY,

E. I. RECTOR, ÉS

DR. HORVÁT ÁRPÁD,

KÖNYVTÁRIGAZGATÓ ÁLTAL.

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Nekem jutott azon kiváló szerencse, hogy a mélyen tisztelt gyülekezet tagjait a tudomány e fényes csarnokában üdvözölhessem. Teljesen fölösleges a m. tisztelt gyülekezet előtt e tudományos intézet jelentőségét fejtegetnem. Mindazáltal nem vélem ez alkalommal sem mellőzhetőnek kijelenteni, hogy az új intézet azon számos és nagy adományok sorozatában, melyekkel újabb alkotmányos életünk rövid pár éve alatt, a nemzet, egyetemünket a közművelődés érdekében megajándékozta, ez az, mely jelentősége szerint annak legértékesebb kincsét, finom ízlésű művészeti alkotójának határtalan buzgósága folytán pedig, legbecsesebb ékszerét képezi. A jó és szépnek azon megtestesülését, melyet az új intézeten oly szerencsés összhangzatban van alkalmunk szemlélni; első sorban Ő cs. és apost. királyi Felsége legmagasabb kegyének, és a törvényhozás magasztos munificenciájának, különösen pedig a vallás- és közoktatási minister úr fenkölt intentiojának köszönjük, azon intentionak, melyet tanügyünk iránt mindenkor tanusít, és a melynek nemes vonásait egyetemünk kebelében létesített nagy alkotásai híven tükrözik vissza.

Midőn közművelődésünk, első sorban pedig anya-intézetünk nevében, e nagylelkű adományért és az annak létesítése körül hozott nagy áldozatokért, hála-
 lás érzettől mélyen áthatva köszönetet mondanék; szabad legyen e helyen kijelentenem, hogy az egyetem legfőbb gondjai közé sorolja, ezen intézetének ápolását és annak helyes irányban fejlesztését. Rajta lesz, hogy maga részéről minden megtörténjék arra nézve, hogy ezen intézet ne csak létezzék, de nagy feladatát becsülettel meg is oldja. Ezen ígéret képezze azon kötelezettség zálogát, melynek lerovása által véli ezen egyetem, hogy hálájának legméltóbb kifejezést ad, és hogy a részére hozott áldozatot ekként a szó nemesebb értelmében fogja viszonzni. Adja az ég, hogy e csarnokok ne csak a fenséges gondolatok fényes tárházát, hanem főképen a megtisztult gondolatok szabad elterjedésének azon fényes központját képezzék, mely emelkedett helyzeténél fogva sugarait e hazának legkülönbözőbb vidékeire elárasztva, nemzetünk minden rétegét úgy termékenyítse meg, hogy ez által szellemi életünk biztosítékainak egyik fő eszközévé váljék. Úgy legyen. Midőn a m. t. jelenlevőknek köszönetemet fejezném ki szíves megjelenésükért, felkérem ezen intézet igazgatóját, szíveskednék néhány szóval az intézet keletkezésére vonatkozó adatokat előterjeszteni, a minek befejezése után méltóztassék a többi helyiségeket megtekinteni.

Nagytekintetű gyülekezet!

Mária Terézia királyné 1775-ben a két évvel előbb eltörölt jezsuiták egyetemének ingó és ingatlan javait a királyivá emelt nagy-szombati egyetemnek adományozta, miként saját maga mondja: „Supremo patronatus regii jure jam inde a condito regno semper habiti quo ut Regina Hungariae legitime gaudemus.“ Az egyetem ingóságai közé a könyvtár is tartozott, mely még a mult században az eltörölt pálosok és más szerzetbeliek könyvgyűjteményei által nem csekély gyarapodást nyert. Egyetemünk 1777-ben Budára, a királyi várpalotába, onnan pedig 1784-ben Pestre tétetvén át, vele a könyvtár is előbb Budára, utóbb pedig Pestre szállíttatott, a hol is II. Józsefnek 1784-iki május 26-kán kelt rendelete folytán a részben eltörölt pesti ferenciek kolostorában helyeztetett el; s ezen az egyetemi könyvtár által elfoglalt helyiség az egyetemi könyvtár nevére iktatott be a városi telekkönyvbe. Dacára e telekkönyvi bejegyzésnek, a telek s az épület tulajdonjogát illetőleg, az egyetem s a szerzet közt per keletkezett utóbb; — e per folyama az egyetemre nézve nem volt kedvező, miért is méltán mondható előnyösnek az egyetemre nézve azon egyezség, mely a pernek

véget vetett, s melynek létrejöttét az 1872-ki év nyarán, egyetemünk büszkesége dr. Pauler Tivadar úr ő nagyméltósága, akkoriban m. kir. vallás- és közoktatásügyi minster eszközölte. Ő nagyméltósága időközben az igazságügyi tárcát vevén át, az egyezségi szerződést utóda Trefort Ágoston ő excellentiája írta alá; ki is az udvartelken egy új könyvtári épületnek emelését azonnal elrendelte, — miután a régi rozszant könyvtári épület az egyezés következtében a szerzet tulajdonába ment át. Az építkezési tervek elkészítésével ő excellentiája Szkalniczky Antal építésszt bízta meg; s a munkálatokat már 1873-ki május havában tényleg megkezdeni parancsolta. Az építkezés ő excellentiájának folytonos és gondos felügyelete alatt oly rendkívüli erélylyel folyt, hogy még az 1873-ki év vége előtt az egész épület tető alá került. — A következő két év nagyobb részét a belmunkálatok vették igénybe, különösen a fűtés, világítás és vízvezeték létesítése, az olvasóterem s egyéb helyiségek kifestése és díszítése, a vas- és fabutorzat fölállítása.

A hurcolkodást a régi épületből az újba mult évi október 11-kén kezdtük meg; a könyvtár — az összes könyvkészletnek körülbelül egy huszad részét tevő, s itt ez olvasóteremben elhelyezett nem egészen tízezernyi kézikönyvtár kivételével — harminchárom nap alatt szállíttatott át; s e közel százkilencvenezer kötetnek átszállítása nem került többé háromszázhatvan forintnál. A kézikönyvtár áthozatala alig vett egy hetet igénybe, s szintén igen kevésbe került.

Az egyetemi könyvtár a közelmúlt években két

nagy gyarapodást nyert; az egyik Almási Balogh Pálnak körülbelül ötvenezer kötetnyi könyvtára, melyet a feledhetetlen báró Eötvös József — ki már a könyvtárépítéssel is komolyan foglalkodott — vásárolta meg az örökösöktől egyetemünk számára; a másik pedig a tizennégyezer kötetnyi Frank-könyvtár, melyet a főváros hatósága ajándékozott a múlt évben az egyetemnek; a fővárosnak e nagylelkű tettét az itt látható emléktábla örökíti meg. A mi a könyvtári épület és könyvtár részleteit illeti, azokat a helyszínen lesz szerencsém egyenként bemutatni.

És most engedje meg kérem nagytekintetű gyülekezet! hogy egy háromszoros éljennel fejezzem be szavaimat! Ő Felsége a király, egyetemünk újjáalakítója, — s a haza védangyala, a Felséges királyné, a haza reményével a Fenséges trónörökössel együtt sokáig éljenek! — A mélyen tisztelt honatyák, kik közművelődési érdekeinkért oly nemes hévvel buzognak, s kik a könyvtári épületre s a könyvtár kiegészítésére szükségelt költséget nagylelkűen megszavazták, éljenek! — Ő nagyméltósága Trefort Ágoston, vallás- és közoktatási minister úr, kinek alkotása e fényes palota, sokáig éljen!
